

FÓRUM **50 %**

KOMUNITNÍ ROZPOČTOVÁNÍ

Co je komunitní rozpočtování
a jak vzniklo?

Jak začít s jeho prosazováním
v České republice?

CO JE KOMUNITNÍ ROZPOČTOVÁNÍ?

Komunitní rozpočtování

přináší do rozpočtové praxe měst a obcí nový úhel pohledu na sestavování obecních a městských rozpočtů a nový způsob hodnocení efektivity a „spravedlivosti“ při vynakládání veřejných zdrojů. Komunitní rozpočtování totiž sleduje obecní a městské rozpočty, především jejich výdajovou stránku, z hlediska toho, zda jsou veřejné peníze využívány „spravedlivě“ na financování potřeb všech skupin obyvatel žijících v příslušné komunitě. Zohledňuje tedy i ty příslušné skupiny obyvatel, např. ženy, mládež, seniory, národnostní menšiny, hendikepované, kteří nemají možnost přímo se účastnit rozpočtového procesu.

Komunitní rozpočtování vs. genderové rozpočtování:

V Evropě se namísto pojmu komunitní rozpočtování spíše setkáme s pojmem „genderové rozpočtování“. Genderové rozpočtování je rozpočtování, které reflektuje zájmy a potřeby obyvatel města, obce či komunity z pohledu zájmů a potřeb jak žen, tak mužů v příslušné komunitě. Činí tak na základě analýzy jejich potřeb a také statistických a demografických údajů o nich. Kromě toho bere v úvahu i praktický dopad jednotlivých rozpočtových opatření na tyto dvě skupiny obyvatel. Genderové rozpočtování je tedy podmnožinou komunitního rozpočtování, které se zaměřuje šířeji a zahrnuje nejrozličnější skupiny obyvatelstva dané komunity (např. seniory/ky, děti, hendikepované, Romy/ky).

Zdaleka nejde jen o „spravedlivé financování“:

Aktivní využívání principů komunitního rozpočtování má i další obecné ekonomické přínosy. Přináší do rozpočtového procesu takové rozhodování o rozpočtových výdajích, které staví na objektivních, měřitelných a doložitelných údajích o demografickém složení obyvatelstva, a tak přibližuje rozpočtový proces blíže ke skutečným potřebám obyvatel/ek příslušné komunity. Tím přispívá k efektivnímu nakládání s veřejnými zdroji.

Výhody komunitního rozpočtování:

- přispívá k naplnění principů dobré správy
- rozvíjí a prohlubuje demokracii jako systém, ve kterém jsou respektovány potřeby všech občanů
- zvyšuje transparentnost veřejných rozpočtů
- je účinným nástrojem v boji proti korupci (rozpočet je přehlednější, případná korupce je tudíž více viditelná)

POTŘEBUJEME KOMUNITNÍ ROZPOČTOVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICE? **ANO**

V rámci projektu o. s. Fórum 50 % byla provedena analýza 12 reálných rozpočtů měst a obcí, která měla přinést odpověď na to, zda jsou principy komunitního rozpočtování samozřejmou součástí veřejných rozpočtů. Analýza se přitom primárně zaměřila na naplňování potřeb žen a mužů v rozpočtech daných obcí a měst - její výsledky jsou ale relevantní i pro komunitní rozpočtování.

Vybraná města a obce z různých krajů České republiky měly od 1 do 30 000 obyvatel a obyvatelek. Složení obyvatelstva těchto měst a obcí přibližně kopírovalo zastoupení žen a mužů v Česku, kde podle Českého statistického úřadu žije 48,5 % mužů a 51,5 % žen.

Hlavní výstupy z analýzy rozpočtů:

- V několika městech a obcích, především v malých obcích, byly výdaje na muže a ženy více méně vyrovnané, a to především díky tomu, že většina finančních prostředků byla použita na projekty a aktivity, které slouží všem.
- Převažovaly případy, kdy byly výdaje na muže a ženy nevyrovnané, větší výdaje totiž připadly na projekty a aktivity, které slouží především mužům.
- Výrazná převaha výdajů na potřeby mužů je ve městech, na jejichž území je podporován hokej a fotbal nebo i ragby. **Tyto výrazně vyšší výdaje na muže nejsou žádným způsobem kompenzovány ve prospěch žen.**
- Ve městech, která podporují sport typu hokej a fotbal, je financováno významně méně dalších jiných typů projektů a aktivit. Výdaje na hokej a fotbal „škrtní“ výdaje tak, že na jiné aktivity už takřka nezbývá.
- Ve městech, která se více orientují na podporu aktivit typu „cestovní ruch“, „kultura“ apod., je výrazně větší diverzifikace financovaných projektů a aktivit a menší nepoměr mezi výdaji na muže a na ženy.
- V žádném z analyzovaných rozpočtů nebyla nalezena výdajová položka, kde je možné stanovit, že se jedná o výdaj pouze na potřeby žen.

Všechna výše uvedená zjištění jsou důvodem, proč by se rovněž města a obce v ČR měla aktivně zabývat uplatněním politiky komunitního rozpočtování. Např. ženy a jejich potřeby jsou totiž výrazně opomíjeny.

V České republice jsou na úrovni měst a obcí splněny všechny legislativní a organizační podmínky k tomu, aby města i obce, tedy samospráva, začaly okamžitě aplikovat a využít principy komunitního, popř. genderového rozpočtování ve svém vlastním rozpočtovém procesu.

Hlavní podmínky a předpoklady pro aplikaci komunitního rozpočtování jsou:

1) Dostupnost statistických a demografických ukazatelů o složení obyvatelstva v obci či komunitě

V ČR jsou veřejně dostupné všechny potřebné demografické a statistické údaje o počtu a složení obyvatel ve městech a obcích, a to na webu Českého statistického úřadu. Údaje jsou rozčleněny až do úrovně jednotlivých měst a obcí, existují tedy pro všechna města a obce v ČR. Tyto údaje jsou dále podrobně členěny na údaje o počtech žen, mužů, a údaje o počtu příslušníků jiných národností. Odkaz: www.czso.cz

Užitečné odkazy na www.czso.cz:

1. městská a obecní statistika

<http://www.czso.cz/sldb/sldb2001.nsf/index>

<http://vdb.czso.cz/xml/mos.html>

(otevřít ikonu 'výběr obce')

2. genderové ukazatele

<http://czso.cz/csu/2007edicniplan.nsf/p/1137-07>

http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/gender_publikace

(vyhodnocuje se každoročně či jednou za dva roky)

3. různé doplňkové demografické údaje:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_lide

http://www.czso.cz/csu/edicniplan.nsf/select_obyvatelstvo

(Např. cizinci, historický vývoj, populační výhled do roku 2050 apod. Vyhodnocuje se každoročně.)

2) Legislativa, která umožňuje principy komunitního rozpočtování

Platná legislativa ČR umožňuje okamžitě zavést komunitní rozpočtování na úrovni měst a obcí. Jak legislativa upravující oblast samosprávy, tak legislativa upravující oblast rovných příležitostí to umožňuje.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích (obecním zřízení) dává městům a obcím možnost samostatně rozhodovat ve věcech samosprávy, do kterých patří i rozpočtový proces a rozpočtová opatření. Zastupitelstvo obce pak rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce, což zahrnuje i to, že „schvaluje rozpočet obce a závěrečný účet obce“.

Užitečná ustanovení zákona:

Zastupitelstvo obce rozhoduje ve věcech patřících do samostatné působnosti obce. Jemu je podle Dílu 2, § 84 (1) a (2) Zákona vyhrazeno, kromě jiného:

- schvalovat rozpočet obce a závěrečný účet obce
- určovat funkce, pro které budou členové zastupitelstva obce uvolněni
- zřizovat a rušit výbory zastupitelstva, volit jejich předsedy a členy a odvolávat je z funkce
- zastupitelstvo obce vydává jednací řád, v němž stanoví detaily jednání zastupitelstva
- rada obce může zřídit komise
- člen zastupitelstva obce má při výkonu své funkce právo předkládat zastupitelstvu obce, radě obce, výborům a komisím návrhy na projednání.

Součástí ústavního pořádku ČR je ústavní zákon č. 2/1993 v platném znění, kterým byla vyhlášena Listina základních práv a svobod. Článek 3 odst. 1 Listiny uvádí, že „základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického a jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení“.

3) Politická vůle

Praktické prosazení komunitního rozpočtování ve vašem městě či obci je však založeno především na „politické vůli“ volených představitelů a představitelky města či obce.

A graphic illustration featuring stylized human silhouettes in white and red against a background of horizontal blue and white stripes. The silhouettes represent a diverse group of people, including individuals with various physical disabilities such as those using wheelchairs, a person with a white cane, and a person using a walker. There are also silhouettes of families, including parents and children, and pregnant women. The figures are arranged in a way that suggests a group moving together.

- zjistěte, jaké sociální skupiny ve vaší obci žijí a jak jsou početně zastoupeny. Sociální skupinou jsou např. senioři/ky, ženy, děti, hendikepovaní/é, Romové/ky atd.
- zjistěte, jaké jsou potřeby těchto sociálních skupin a zda jsou naplňovány. Způsobů je mnoho: přímo se jich zeptejte, anebo udělejte dotazníkové šetření. Nezapomeňte ale na to, že např. senioři mohou mít jiné potřeby než seniorky - proto se snažte získat informace od co největšího počtu lidí.
- poté se podívejte do rozpočtu, zda jsou potřeby různých sociálních skupin naplňovány alespoň přibližně stejně. Pokud ne, navrhněte změny.
- umožněte veřejnosti, zástupcům/kyním NNO a dalším členům/kám komunity účast na jednání příslušných výborů a komisí a zohledněte pak jejich podněty a připomínky v rozpočtovém procesu. Komunitní rozpočtování je dynamický proces, který si neustále žádá zpětnou vazbu.

Principy komunitního rozpočtování jsou ve světě uplatňovány již od roku 1985. Ve stejném roce zahájila vláda **Austrálie** první iniciativy a kroky vedoucí k tomu, že Austrálie začala analyzovat veřejné rozpočty i z genderového pohledu a zkoumala dopady jednotlivých rozpočtových opatření na ženy a na muže.

V roce 1995 navazují na Austrálii další země. **JAR a Filipíny** se stávají druhou a třetí zemí na světě, které prosazují posuzování veřejných rozpočtů z hlediska dopadů jednotlivých rozpočtových opatření jak na muže, tak na ženy.

V roce 2002 již nejméně 50 zemí z celého světa podniká aktivní kroky v oblasti posuzování veřejných rozpočtů z hlediska jejich dopadů na muže a na ženy.

Principy komunitního rozpočtování jsou v současnosti aktivně využívány a v mnohých zemích světa se již běžně provádějí analýzy veřejných rozpočtů z hlediska jejich dopadu na ženy a muže. Analýzy se provádějí i v zemích, které z našeho evropského pohledu považujeme v mnoha ohledech za rozvojové či země třetího světa.

Hlavní historické mezníky:

„Třetí konference Spojených národů o ženách“,

Nairobi, 1985

Na této konferenci se poprvé objevil koncept komunitního/genderového rozpočtování.

„Čtvrtá konference Spojených národů o ženách“,

Peking, 1995

Na konferenci vznikla „Akční platforma“, která vyzývala k tomu, aby „vlády a další aktéři, kteří zasahují do rozhodovacích procesů, podporovaly aktivní a viditelnou politiku zapojení genderového pohledu ve všech koncepcích a programech tak, aby předtím, než se učiní nějaké konečné rozhodnutí, byla provedena analýza dopadů takového rozhodnutí na ženy a muže“.

Hlavním propagátorem komunitního rozpočtování ve světě je trvale OSN, především jeho složka UNIFEM. V Evropě je pak komunitní rozpočtování známé především pod pojmem „genderové rozpočtování“. Prosazení genderového rozpočtování plně podporuje Rada Evropy a Evropská unie. Aktivní prosazování politiky komunitního rozpočtování a genderového rozpočtování v členských státech EU dnes podporuje již i mnoho organizací zřízených vládami příslušných států.

Při prosazování komunitního rozpočtování hrají významnou roli i nestátní neziskové organizace.

Hlavní organizace a dokumenty propagující komunitní/genderové rozpočtování:

OSN, především její složka UNIFEM

(United Nations Development Fund for Women).

Ta podporuje projekty na prosazení komunitního/genderového rozpočtování v mnoha zemích světa, včetně zemí ležících na území Evropy. V současné době UNIFEM vede a financuje např. projekty genderového rozpočtování v zemích Balkánu.

Rada Evropy

Rada Evropy se v oblasti prosazování komunitního/genderového rozpočtování opírá především o prosazování principu rovnosti mezi muži a ženami, neboť považuje rovnost mezi muži a ženami za otázku základních lidských práv.

Evropská unie

Výzva k provádění genderového rozpočtování je zakotvena v Amsterodamské smlouvě, dále pak v Rámcové komunitní strategii pro genderovou rovnost. Obecně je hlavním cílem politiky „gender budgetingu“ prosazovat v členských zemích EU genderovou rovnost i v oblasti rozpočtové a ekonomické politiky.

CEMR/CCRE: Rada evropských municipalit a regionů

Rada přijala Evropskou chartu za rovnost žen a mužů na úrovni života ve městech a obcích. Charta vyzývá evropské místní a regionální samosprávy, aby se zavázaly používat své pravomoci a partnerství k dosažení větší rovnosti svých občanů. Její součástí je rovněž zavedení genderového rozpočtování.

ZDROJE INFORMACÍ O KOMUNITNÍM ROZPOČTOVÁNÍ

United Nations Development Fund for Women (UNIFEM)

<http://www.unifem.org>

Český statistický úřad

[WWW.CZSO.CZ](http://www.czso.cz)

Příručka **Rozpočtování z hlediska rovnosti mužů a žen**,
Kolektiv autorů, 2007

<http://www.nvf.cz/gender/dokumenty/sbornik/cesky.pdf>

<http://www.nvf.cz/gender/dokumenty/letak.pdf>

Dokumenty **Evropské komise**

http://ec.europa.eu/employment_social/gender_equality/gender_mainstreaming/gender/advcom_en.html

Předmět věnovaný komunitnímu rozpočtování bude od ledna
vyučován ve vzdělávacím projektu **Otevřená univerzita**

<http://www.otevrena-univerzita.cz>

Vydalo občanské sdružení Fórum 50 %, 2008.

Fórum 50 % usiluje o společnost s vyrovnaným zastoupením
žen a mužů v politice a ve veřejném životě.

Tato publikace vznikla v rámci projektu „Community Responsive Budgeting“ podpořeného Nadací Open Society Fund Praha v rámci programu Společnost, muži a ženy z aspektu gender.

FÓRUM **50 %**